

บทที่ 3

การพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชน

คุณภาพชีวิต หมายถึง การดำรงชีวิตของมนุษย์ในระดับที่เหมาะสม ตามความจำเป็นพื้นฐานที่ได้กำหนดไว้ในสังคมหนึ่งๆ ในช่วงเวลาหนึ่งๆ นั่นคือ การที่จะกล่าวว่าประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้ก็ต่อเมื่อประชาชนในครอบครัวหรือชุมชนนั้นมีชีวิตความเป็นอยู่บรรลุเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐานครบถ้วนทุกประการ ซึ่งเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐานที่กำหนดไว้นั้นสามารถแปรเปลี่ยนไปได้ตามสภาพเศรษฐกิจ และสังคมเปลี่ยนแปลงไปในขณะนั้นๆ (กรมการพัฒนาชุมชน, 2537)

ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 4 ได้กำหนด “การศึกษาตลอดชีวิต” หมายความว่า การศึกษาที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และเมื่อพิจารณาในรายละเอียดในมาตราอื่นๆ จะพบว่าในการจัดการศึกษานั้นกำหนดให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และกระจายอำนาจไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้สามารถจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน นอกจากนี้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 5 ส่วนที่ 2 การบริหารและการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มาตรา 41 ระบุว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิจัดการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่งหรือทุกระดับตามความพร้อม ความเหมาะสม และความต้องการภายในท้องถิ่นด้วย

การจัดการศึกษาให้แก่ชุมชน เป็นแนวทางหนึ่งที่จะสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรในชุมชน เป็นการเสริมสร้างความรู้ ความสามารถ ให้สามารถนำความรู้ ความสามารถไปพัฒนาท้องถิ่นของตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ รวมทั้งจะ

สามารถสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนได้ ดังนั้นการศึกษาโครงสร้างของชุมชน องค์กร
ต่างๆในชุมชน รวมทั้งลักษณะพื้นฐาน และความเป็นอยู่ของชุมชน เพื่อนำข้อมูลพื้นฐาน
เพื่อการพัฒนาชนบทที่ได้มากำหนดโครงการ และสร้างหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อเป็น
การให้ความรู้แก่ชุมชน และพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน จึงมีความสำคัญด้วยเช่นกัน

สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล

พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 เป็น
กฎหมายที่ใช้จัดระเบียบบริหารงานในตำบลแทนประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 326
ลงวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2515 โดยปรับปรุงฐานะและการบริหารงานของสภาตำบล
และยังกำหนดให้มีการยกฐานะสภาตำบลที่มีรายได้ตามเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นเป็นองค์การ
บริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นราชการส่วนท้องถิ่น

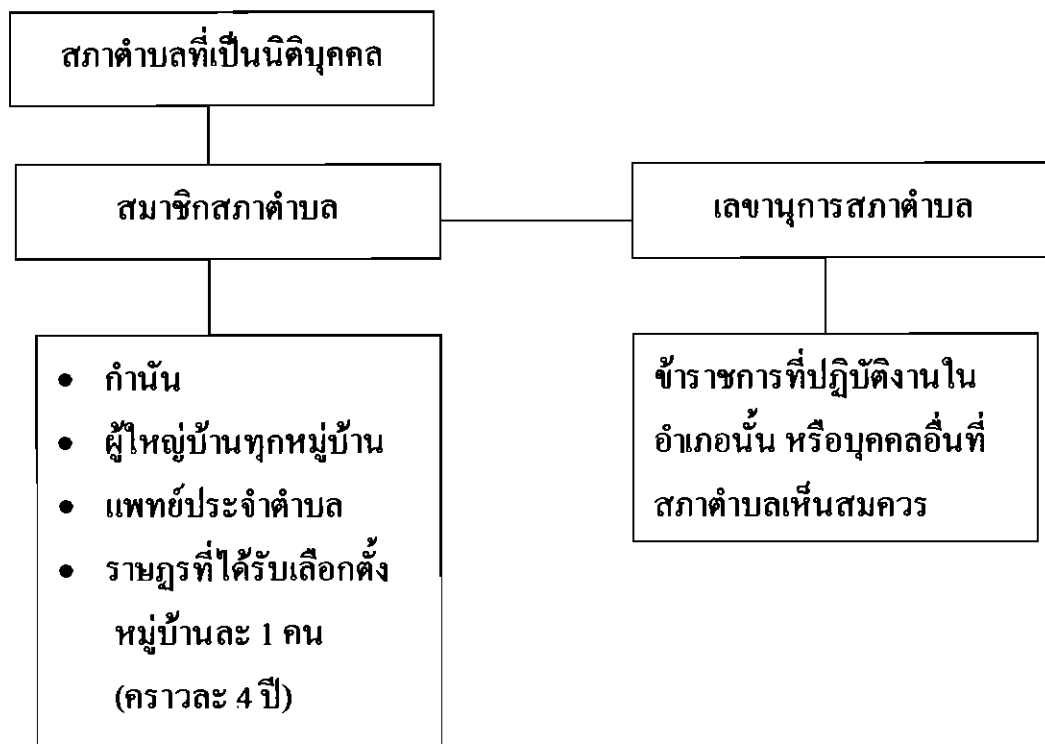
พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 มีสาระ
สำคัญซึ่งสรุปได้ดังนี้

สภาตำบล

พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลกำหนดให้ตำบลตาม
กฎหมายลักษณะปกครองท้องที่มีพื้นที่อยู่นอกเขตเทศบาลและเขตสุขาภิบาลมีสภา
ตำบลเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่บริหารในตำบล มีฐานะเป็นนิติบุคคล

โครงสร้างของสภาตำบลที่เป็นนิติบุคคล

โครงสร้างของสภาตำบลมีโครงสร้างเป็นรูปคณะกรรมการ โดยมีสมาชิก 2
ประเภทคือ สมาชิกโดยตำแหน่ง ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในตำบล และแพทย์ประจำ
ตำบล กับสมาชิกซึ่งได้รับเลือกตั้งจากราษฎรในแต่ละหมู่บ้านในตำบลนั้น หมู่บ้านละ 1
คน ทั้งนี้ให้กำนันเป็นประธานสภาตำบลโดยตำแหน่งและให้สมาชิกสภาตำบลเลือก
สมาชิกด้วยกันเป็นรองประธานสภาตำบลอีกตำแหน่งหนึ่ง

อำนาจและหน้าที่

สภาตำบลมีหน้าที่พัฒนาตำบลตามแผนงาน โครงการ และงบประมาณของตนเองเสนอแนะส่วนราชการในการบริหารราชการและพัฒนาตำบล นอกจากนี้ ยังมีหน้าที่ในการทำหรือจัดให้มีกิจกรรมในตำบล เช่น การจัดให้มีน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค และการเกษตร การจัดให้มีการบำรุงรักษาทางน้ำและทางบก การดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การบำรุงและส่งเสริมอาชีพของราษฎร การส่งเสริมพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ เป็นต้น ทั้งนี้ โดยให้ประธานสภาตำบลเป็นผู้รับผิดชอบในการปฏิบัติงานของสภาตำบล ให้มีประธานสภาตำบล เลขานุการสภาตำบล และสมาชิกสภาตำบลอีกคนหนึ่งร่วมกันมีอำนาจทำนิติกรรมแทนสภาตำบล นอกจากนี้ ยังมีเจ้าหน้าที่ของสภาตำบลปฏิบัติงานประจำของสภาตำบลอีกด้วย

รายได้

ในเรื่องรายได้เพื่อนำมาใช้จ่ายในการปฏิบัติหน้าที่นั้น สภาตำบลจะมีรายได้ซึ่งมีที่มาจาก 3 แหล่งด้วยกันคือ แหล่งแรกเป็นรายได้จากองค์การบริหารส่วนจังหวัดจัดสรร

ให้แหล่งที่สอง เป็นรายได้จากการจัดหาของสภาตำบลเอง เช่นการจัดการทรัพย์สินของสภาตำบลแหล่งที่สามเป็นรายได้จากเงินอุดหนุนที่รัฐบาลจัดสรรให้ในทุกปีงบประมาณ

การกำกับดูแล

การกำกับดูแลการปฏิบัติงานของสภาตำบล สภาตำบลจะดำเนินการใดๆจะเป็นไปตามกฎระเบียบข้อบังคับที่กระทรวงมหาดไทยกำหนดขึ้น ทั้งนี้ มีนายอำเภอเป็นผู้กำกับดูแลการปฏิบัติหน้าที่ของสภาตำบลให้เป็นไปตามกฎหมายและมีอำนาจยับยั้งการดำเนินการของสภาตำบลที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทางการไว้เป็นการชั่วคราวได้ แล้วรายงานผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อวินิจฉัย ผู้ว่าราชการจังหวัดอาจสั่งการให้สภาตำบลระงับการดำเนินการดังกล่าวหรือสั่งเพิกถอนการยับยั้งของนายอำเภอนั้นเสียได้ นอกจากนี้ หากสภาตำบลกระทำการฝ่าฝืนความสงบเรียบร้อย หรือ สวัสดิภาพของประชาชน หรือละเลยไม่ปฏิบัติหรือปฏิบัติไม่ชอบด้วยอำนาจหน้าที่ ซึ่งก่อให้เกิดผลเสียต่อส่วนรวมแล้ว ผู้ว่าราชการจังหวัดอาจสั่งยุบสภาตำบลได้ และหากเหตุแห่งการยุบสภาตำบลเกิดจากการกระทำของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือแพทย์ประจำตำบล ซึ่งเป็นสมาชิกโดยตำแหน่งคนใด ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือแพทย์ประจำตำบลคนนั้นออกจากตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือแพทย์ประจำตำบลด้วย

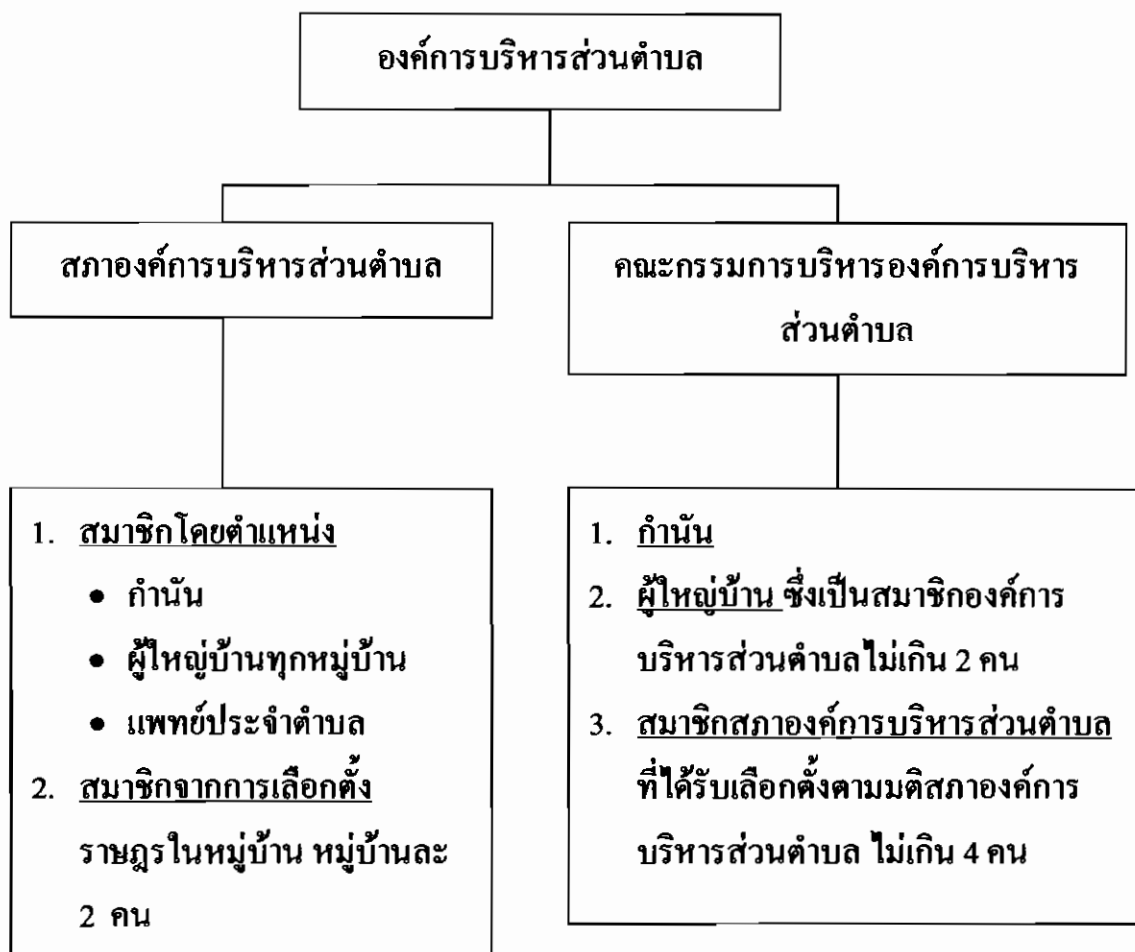
องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)

พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลได้กำหนดให้มีหน่วยการบริหารราชการท้องถิ่นที่เรียกว่า องค์การบริหารส่วนตำบลขึ้นด้วย โดยสภาตำบลที่จะจัดตั้งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลได้นั้น จะต้องมียาได้โดยไม่รวมเงินอุดหนุนในปีงบประมาณที่ล่วงมาติดต่อกันสามปี เฉลี่ยไม่ต่ำกว่า ปีละหนึ่งแสนห้าหมื่นบาท ทั้งนี้การจัดตั้งจะทำโดยประกาศของกระทรวงมหาดไทย ในราชกิจจานุเบกษา

โครงสร้างองค์การบริหารส่วนตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบล จะมีสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งมีสมาชิก 2 ประเภท คือ สมาชิกโดยตำแหน่ง ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในตำบล และแพทย์ประจำตำบล กับสมาชิกซึ่งได้รับเลือกตั้งจากราษฎรในแต่ละหมู่บ้านในตำบลนั้น หมู่บ้านละ 2

คน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล จะเลือกสมาชิกด้วยกัน ประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้านไม่เกิน 2 คน และสมาชิกซึ่งได้รับเลือกตั้งไม่เกิน 4 คน เป็นคณะกรรมการ องค์การบริหารส่วนตำบล นอกจากนี้ สภาองค์การบริหารส่วนตำบลจะเลือกสมาชิกด้วยกันเป็นประธานสภาคนหนึ่ง รองประธานสภาคนหนึ่ง และเลขานุการสภาคนหนึ่ง ซึ่ง บุคคลเหล่านี้จะต้องไม่เป็นคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลด้วยในเวลา เดียวกัน ในทำนองเดียวกัน คณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลก็จะเลือก คณะกรรมการด้วยกันเป็นประธานกรรมการบริหารคนหนึ่ง และเลขานุการคณะกรรมการบริหารอีกคนหนึ่ง

อำนาจหน้าที่

องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งมีหน้าที่ต้องทำในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ดังต่อไปนี้

1. จัดให้มีและบำรุงรักษาทางน้ำและทางบก
2. รักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดินและที่สาธารณะ รวมทั้งกำจัด

ขยะมูลฝอย และสิ่งปฏิกูล

3. ป้องกันโรคและระงับโรคติดต่อ
4. ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
5. ส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
6. ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ
7. คุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
8. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ราชการมอบหมาย

นอกจากนี้ยังมีกิจการที่องค์การบริหารส่วนตำบล อาจจัดทำในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ดังต่อไปนี้

1. ให้มีน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค และการเกษตร
2. ให้มีและบำรุงการไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น
3. ให้มีและบำรุงรักษาทางระบายน้ำ
4. ให้มีและบำรุงสถานที่ประชุม การกีฬา การพักผ่อนหย่อนใจและสวนสาธารณะ
5. ให้มีและส่งเสริมกลุ่มเกษตรกรและกิจการสหกรณ์
6. ส่งเสริมให้มีอุตสาหกรรมในครอบครัว
7. บำรุงและส่งเสริมการประกอบอาชีพของราษฎร
8. การคุ้มครองดูแลและรักษาทรัพย์สินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน
9. หาผลประโยชน์จากทรัพย์สินขององค์การบริหารส่วนตำบล
10. ให้มีตลาด ท่าเทียบเรือ และท่าข้าม
11. กิจการเกี่ยวกับการพาณิชย์

รายได้

สำหรับในเรื่องรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลจะมีรายได้ซึ่งจัดเก็บเองจากภาษี ค่าธรรมเนียม ในอนุญาต และค่าปรับตามที่กฎหมายกำหนด รายได้ซึ่งหน่วยงานเก็บจัดสรรและแบ่งให้ หรือเพิ่มให้จากภาษีและค่าธรรมเนียมรถยนต์และล้อเลื่อน ค่าภาคหลวงแร่ ค่าภาคหลวงปิโตรเลียม ค่าธรรมเนียมอุทยานแห่งชาติ อกรังนกอีแอ่น ค่าธรรมเนียมน้ำบาดาล การประมง การป่าไม้ และการจดทะเบียนเป็นสิทธิและนิติกรรมที่ดิน นอกจากนี้ยังมีรายได้จากเงินอุดหนุนรัฐบาลด้วย

การกำกับดูแล

การกำกับดูแลการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบล นอกจากการที่องค์การบริหารส่วนตำบลจะต้องปฏิบัติงานภายใต้บังคับแห่งกฎหมายและระเบียบของทางราชการแล้ว นายอำเภอซึ่งมีอำนาจกำกับดูแลการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยอาจเรียกสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล กรรมการบริหาร พนักงานส่วนตำบล หรือลูกจ้างขององค์การบริหารส่วนตำบลมาชี้แจง หรือสอบสวน และยังสามารถเรียกรายงานหรือเอกสารใดๆมาตรวจสอบได้ ในส่วนของผู้ว่าราชการจังหวัดอาจสั่งยุบสภาองค์การบริหารส่วนตำบล หรือสั่งให้คณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลบางคน หรือทั้งคณะพ้นจากตำแหน่งได้เมื่อเห็นว่าสภาองค์การบริหารส่วนตำบล หรือคณะกรรมการบริหารได้กระทำการฝ่าฝืนความสงบเรียบร้อยหรือสวัสดิภาพของประชาชน หรือละเลยปฏิบัติหน้าที่ ไม่ชอบด้วยอำนาจหน้าที่ และหากเหตุแห่งการยุบสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหรือการสั่งให้คณะกรรมการบริหารพ้นจากตำแหน่งเกิดจากการกระทำของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือแพทย์ประจำตำบลคนใด ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือแพทย์ประจำตำบลคนนั้นออกจากตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือแพทย์ประจำตำบล โดยให้ถือว่าเป็นการออกจากตำแหน่งตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะการปกครองท้องถิ่น

บทเฉพาะกาล

(1) ให้ถือว่ากรรมการสภาตำบล ผู้ทรงคุณวุฒิ ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 326 ซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้บังคับใช้ เป็นสมาชิกสภาตำบลซึ่งได้รับเลือกตั้งตามพระราชบัญญัตินี้ จนกว่าจะพ้นจากตำแหน่งตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 326 หรือตามพระราชบัญญัตินี้

(2) กฎหมายใดที่อ้างอิงถึงกรรมการสภาตำบล ผู้ทรงคุณวุฒิ ให้หมายถึงสมาชิกสภาตำบล ซึ่งได้รับเลือกตั้งตามพระราชบัญญัตินี้

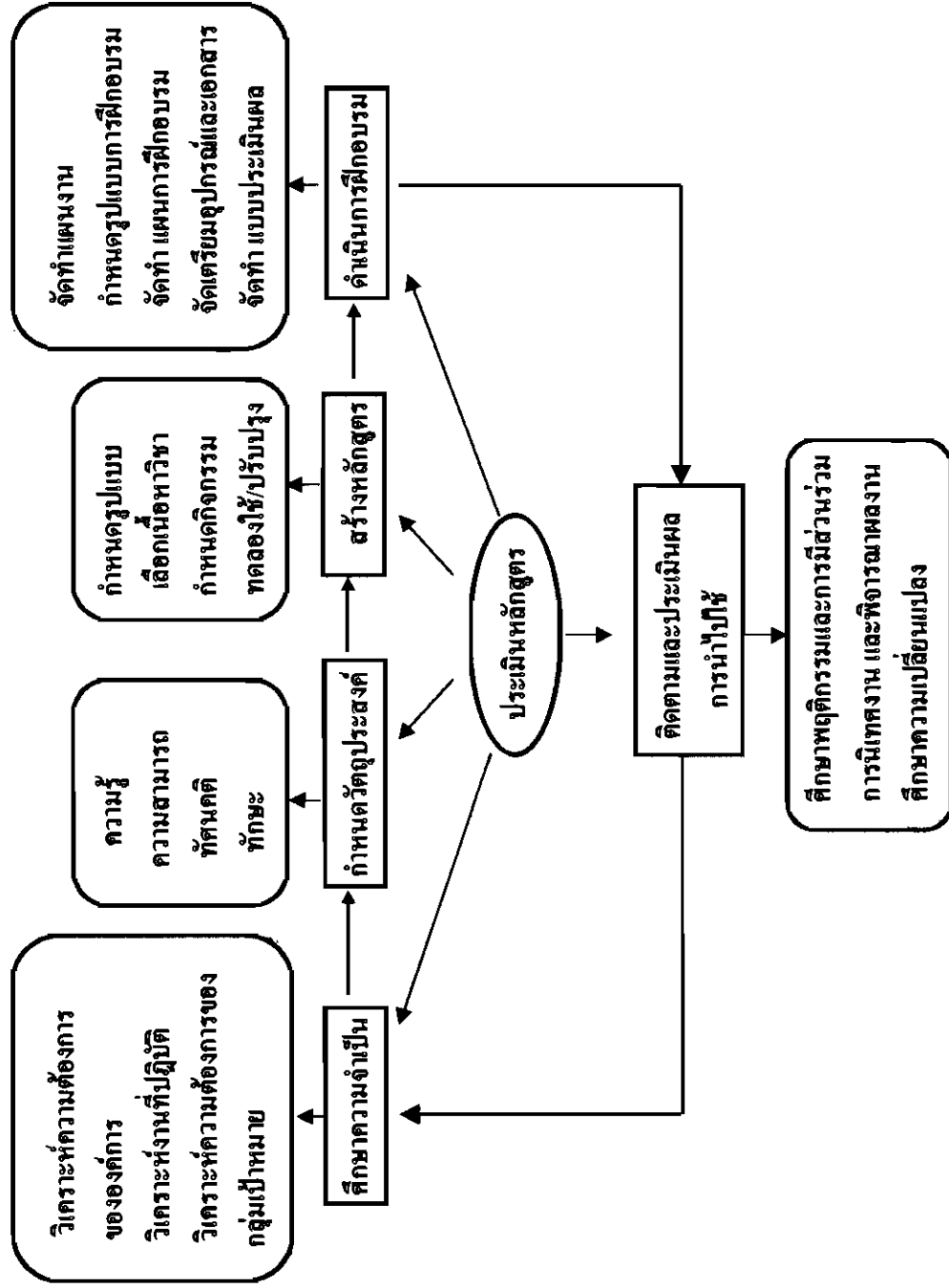
(3) ให้กระทรวงมหาดไทยประกาศรายชื่อสภาตำบลตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 326 ที่มีรายได้ถึงเกณฑ์เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลให้แล้วเสร็จภายในวันที่พระราชบัญญัตินี้บังคับใช้บังคับ แล้วให้จัดตั้งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลภายในเก้าสิบวัน โดยให้สภาตำบลเดิมปฏิบัติหน้าที่จนกว่าจะถึงวันประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบลครั้งแรก

(4) ในวาระสี่ปีแรก ให้กำนันเป็นประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลโดยตำแหน่ง

ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 ซึ่งได้ประกาศใช้ในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2537 เป็นไปตามนโยบายการกระจายอำนาจการปกครอง ทำให้สภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นหน่วยการปกครองพื้นฐานที่ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเองอย่างแท้จริง ทำให้องค์กรในตำบลมีอำนาจในการบริหารงานเพิ่มขึ้น มีอำนาจในการกำหนดการใช้จ่ายเอง ทำนิติกรรมได้เอง เป็นเจ้าของทรัพย์สิน หรืออื่นๆตามที่จะมีกฎหมายกำหนด นอกจากนี้ ยังทำให้ภารกิจของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเดิม ดำเนินการด้านการปกครอง และด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยในตำบล จะหันมามีภารกิจในการพัฒนาตำบลมากขึ้น ทั้งนี้ จึงขึ้นอยู่กับขีดความสามารถส่วนตัวของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่จะนำภารกิจด้านการพัฒนามาเสริมบทบาทในฐานะนักปกครองท้องถิ่นได้ดีเพียงใด และจะอย่างไรให้ประชาชนในตำบลได้รับการพัฒนาอย่างทั่วถึงและทุกๆด้าน

การสร้างและพัฒนาหลักสูตร
เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ดังนั้น สมาชิกสภาตำบลที่จะมีการเลือกตั้งหมู่บ้านละ 1 คน และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ที่จะมีการเลือกตั้งหมู่บ้านละ 2 คน นั้น มีความสำคัญที่จะต้องเลือกบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถในการแก้ไขปัญหา การใช้ข้อมูลเพื่อการวางแผนพัฒนาตำบลในด้านต่างๆตามที่กฎหมายกำหนด เช่นการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบท เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ระบบข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบท

การพัฒนาชนบทเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หลักตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 โดยมุ่งเน้นการยกระดับความสามารถของคนในชนบท การยกระดับรายได้ของคนยากจนในชนบท ตลอดจนการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้สอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งให้ความสำคัญสำหรับการอนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชนบท ซึ่งการพัฒนาชนบทให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ตามที่กล่าวมาแล้ว จำเป็นต้องอาศัย “ข้อมูลพื้นฐานเพื่อการพัฒนาชนบท” เป็นกลไก เพื่อให้ทุกหน่วยงานของทางราชการและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชนบทจะได้นำข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบทไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาชนบททุกระดับ สำหรับการกำหนดนโยบาย แนวทางปฏิบัติ รวมทั้งการอนุมัติโครงการ และติดตามผลการพัฒนาชนบทเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของประชาชนในชนบทต่อไป

ระบบข้อมูลจะเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยการตัดสินใจของผู้บริหาร และผู้ปฏิบัติงานให้สามารถดำเนินงานได้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งข้อมูลพื้นฐานที่นำมาใช้เพื่อการพัฒนาชนบทประกอบด้วย

1. ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.)
2. ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช.2ค.)

ข้อมูลที่นำมาใช้จะต้องเป็นข้อมูลที่ถูกต้อง ตรงกับสภาพความเป็นจริง และเป็นปัจจุบัน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องจัดระบบข้อมูลตั้งแต่การจัดเก็บข้อมูล การ

ประมวลผล การวิเคราะห์ข้อมูล และการใช้ประโยชน์ข้อมูลให้ถูกต้องตามวิธีการและขั้นตอน

1. ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.)

ข้อมูล จปฐ. คือ คือข้อมูลในระดับครัวเรือนที่จัดเก็บเป็นประจำทุกปีเพื่อแสดงถึงสภาพความจำเป็นของคนในครัวเรือนในด้านต่างๆ เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตที่ได้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำเอาไว้ว่า คนควรมีคุณภาพชีวิตในเรื่องนั้นๆอย่างไรในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เพื่อให้มีชีวิตที่ดีและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

เครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ที่ใช้ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) มีจำนวน 8 หมวด 39 ตัวชี้วัด ดังนี้คือ

หมวดที่ 1 ประชาชนมีสุขภาพอนามัยดี มี 12 ตัวชี้วัด

1. หญิงตั้งครรภ์ได้รับการดูแลก่อนคลอดแล่นัดวัคซีนด้วย
2. หญิงตั้งครรภ์ได้รับการทำคลอดและการดูแลหลังคลอด
3. เด็กแรกเกิดมีน้ำหนักไม่ต่ำกว่า 2,500 กรัม
4. เด็กแรกเกิดได้กินนมแม่อย่างเดียว อย่างน้อย 4 เดือนแรกติดต่อกัน
5. เด็กอายุต่ำกว่า 1 ปี ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคครบ
6. เด็กแรกเกิดถึง 5 ปี ได้กินอาหารอย่างเหมาะสมและเพียงพอ
7. เด็กอายุ 6 – 15 ปี ได้กินอาหารถูกต้อง ครบถ้วน
8. เด็กอายุ 6 – 12 ปี ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคครบ
9. ครัวเรือนไม่กินอาหารประเภทเนื้อสัตว์ที่ไม่ทำให้สุกด้วยความร้อน
10. ครัวเรือนมีการบริโภคเกลือไอโอดีน
11. ครัวเรือนได้กินอาหารควบคุมที่มีตรา อ.ย.
12. ครัวเรือนมีความรู้ในการใช้ยาที่ถูกต้องเหมาะสม

หมวดที่ 2 ประชาชนมีที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม มี 5 ตัวชี้วัด

13. ครัวเรือนที่อยู่อาศัยคงทนถาวรอย่างน้อย 5 ปี
14. ครัวเรือนมีและใช้ส้วมถูกหลักสุขาภิบาล

15. ครั้วเรือนมีน้ำสะอาดบริโภคเพียงพอ
16. ครั้วเรือนจัดบ้านเป็นระเบียบถูกสุขลักษณะ
17. ครั้วเรือนไม่ถูกรบกวนจากมลพิษ

หมวดที่ 3 ประชาชนเข้าถึงบริการด้านการศึกษา มี 7 ตัวชี้วัด

18. เด็กอายุ 2–5 ปี ได้รับการเลี้ยงดูที่ถูกต้อง
19. เด็กที่มีอายุครบเกณฑ์ได้เข้าเรียนการศึกษาภาคบังคับ
20. เด็กที่จบการศึกษาภาคบังคับได้เข้าศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษา
21. เด็กที่ไม่ได้ศึกษาต่อได้รับการฝึกอบรมด้านอาชีพต่างๆ
22. คนในครั้วเรือนอายุ 14–50 ปี อ่านและเขียนภาษาไทยได้
23. ครั้วเรือนได้รับรู้ข่าวสารอย่างน้อยสัปดาห์ละ 3 ครั้ง
24. ครั้วเรือนมีความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์

หมวดที่ 4 ครอบครัวสุขภาพดี มี 4 ตัวชี้วัด

25. คู่สมรสที่ภรรยาอายุ 15–41 ปี ใช้บริการคุมกำเนิด
26. ครอบครัวมีความอบอุ่น
27. ครั้วเรือนมีความปลอดภัยจากอุบัติเหตุ
28. ครั้วเรือนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

หมวดที่ 5 ประชาชนมีมีการประกอบอาชีพ และมีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิต มี 1 ตัวชี้วัด

29. ครั้วเรือนมีรายได้เฉลี่ยไม่ต่ำกว่าคนละ 20,000 บาท ต่อปี

หมวดที่ 6 ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาความเป็นอยู่ของตนเองและชุมชน มี 3 ตัวชี้วัด

30. ครั้วเรือนเป็นสมาชิกกลุ่มที่ตั้งขึ้นในหมู่บ้าน
31. คนในครั้วเรือนไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง
32. ครั้วเรือนเข้าร่วมกิจกรรมในการบำรุงรักษา สาธารณสมบัติ

หมวดที่ 7 ประชาชนมีการพัฒนาจิตใจของตนเองได้ดีขึ้น มี 5 ตัวชี้วัด

33. ครั้วเรือนปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา สัปดาห์ละครั้ง
34. คนในครั้วเรือนไม่คิดสุรา

35. คนในครัวเรือนไม่ติดบุหรี่

36. ครัวเรือนเข้าร่วมกิจกรรมตามประเพณีศิลปวัฒนธรรม

37. คนสูงอายุและคนพิการได้รับการดูแล

หมวดที่ 8 ประชาชนมีจิตสำนึกและร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม มี 2 ตัวชี้วัด

38. ครัวเรือนร่วมกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

39. ครัวเรือนร่วมกิจกรรมป้องกันและควบคุมสิ่งแวดล้อม

การใช้เครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) เป็นเครื่องมือเพื่อให้ประชาชนในหมู่บ้าน เกิดกระบวนการเรียนรู้ ทราบถึงสภาพความเป็นอยู่ของตนเอง ครอบครัว และชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ว่า บรรลุตามเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐานแล้วหรือไม่ ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา โดยพิจารณาข้อมูลต่างๆจาก จปฐ. แล้วนำมากำหนดเป็นปัญหา และความต้องการที่แท้จริงของชุมชน ทำให้สามารถร่วมกันค้นหาสาเหตุ และแนวทางการแก้ไขปัญหของชุมชน ตลอดจนการประเมินผลการดำเนินงานที่ผ่านมา นอกจากนี้ข้อมูลจาก จปฐ. ยังเป็นแนวทางในการเสนอ และคัดเลือกโครงการต่างๆที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่แท้จริงของชุมชนเพื่อขอรับการสนับสนุนในด้านงบประมาณจากรัฐ หรือหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้องอีกด้วย

แบบสอบถามข้อมูล จปฐ. มีดังนี้